

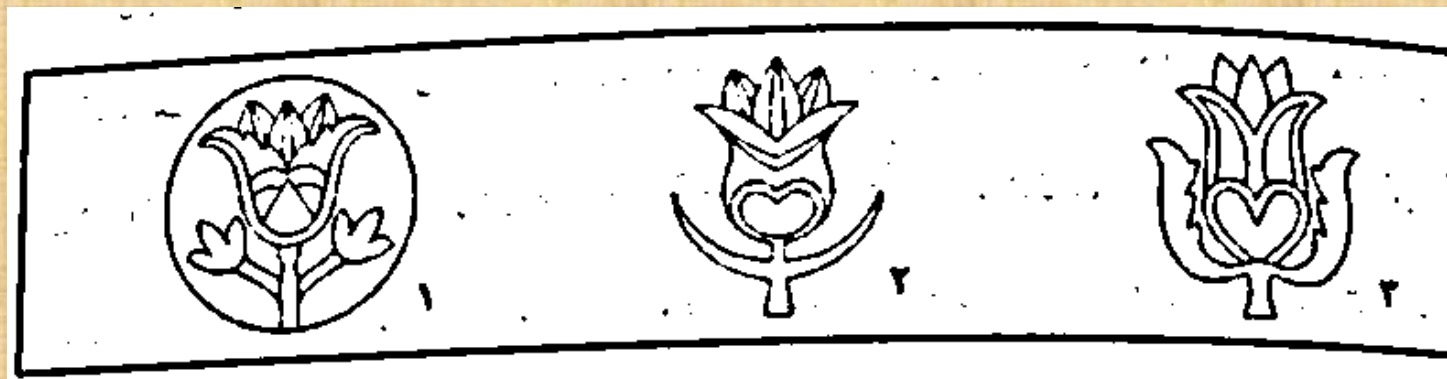
آشنایی با نقوش پارچه در دوره ساسانی

طبقه بندی نقوش روی لباس های دوره ساسانی
نقوش گیاهی
نقوش حیوانی
سایر نقوش

نقوش گیاهی

نقش گل از پهلو
نقش گل با چهار گلبرگ قلبی
نقش گل چهارپر
نقش گل هشت پر
نقش گل پرپر
ردیف گل چهار پر با دایره مرکزی
ردیف قلبی شکل
ردیف چهاربرگی
ردیف گل چهاربرگ بدون دایره مرکزی
پیچک های گل
ردیف گلبرگ قلبی شکل با دو برگ
نقش سه برگی متقارن
نقش سه برگی ساده

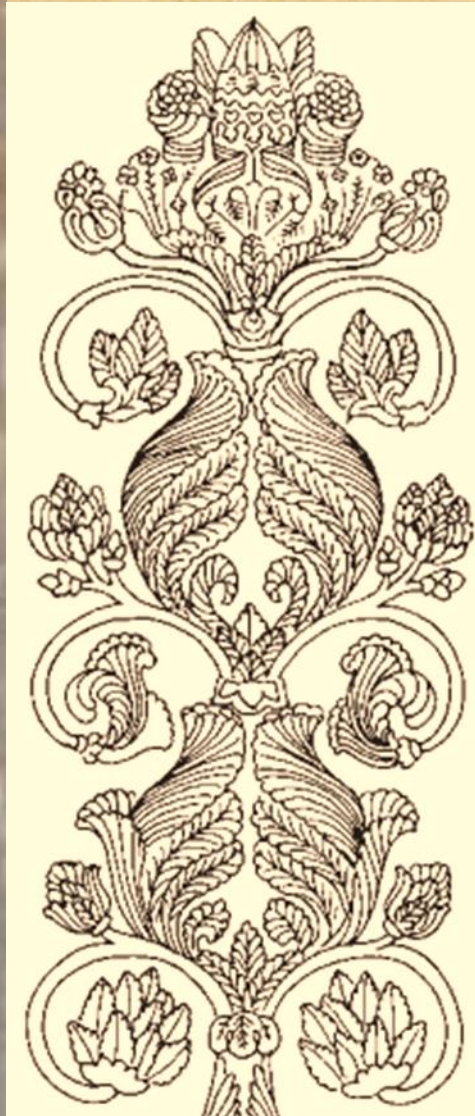
نقش گل از پهلوی همه گل‌هایی که از روبه رو ترسیم شده اند به صورت متقارن و با ساقه ای به عنوان محور مرکزی دیده می شوند. برگ‌های آنها در زیر گلی بزرگ به دو طرف گسترده شده است. و سه گلبرگ داخل آنها بین دو گلبرگ خارجی قرار دارد.

می توان طرحهای درخت زندگی را در نقش برجسته طاق بستان یافت که به نظر میرسد نقوش گل از روبروبه به این درخت تعلق داشته باشد. نقش گل از روبرو که در سمت چپ و راست دیوار جلوی طاق بزرگ کنده کاری شده است. نقش درختان تحلیلی مرکبی است که روی آن تعداد زیادی برگ کنگر و شکل های مختلفی از گلها و غنچه ها به طور طبیعت گرایانه حکاکی شده است.

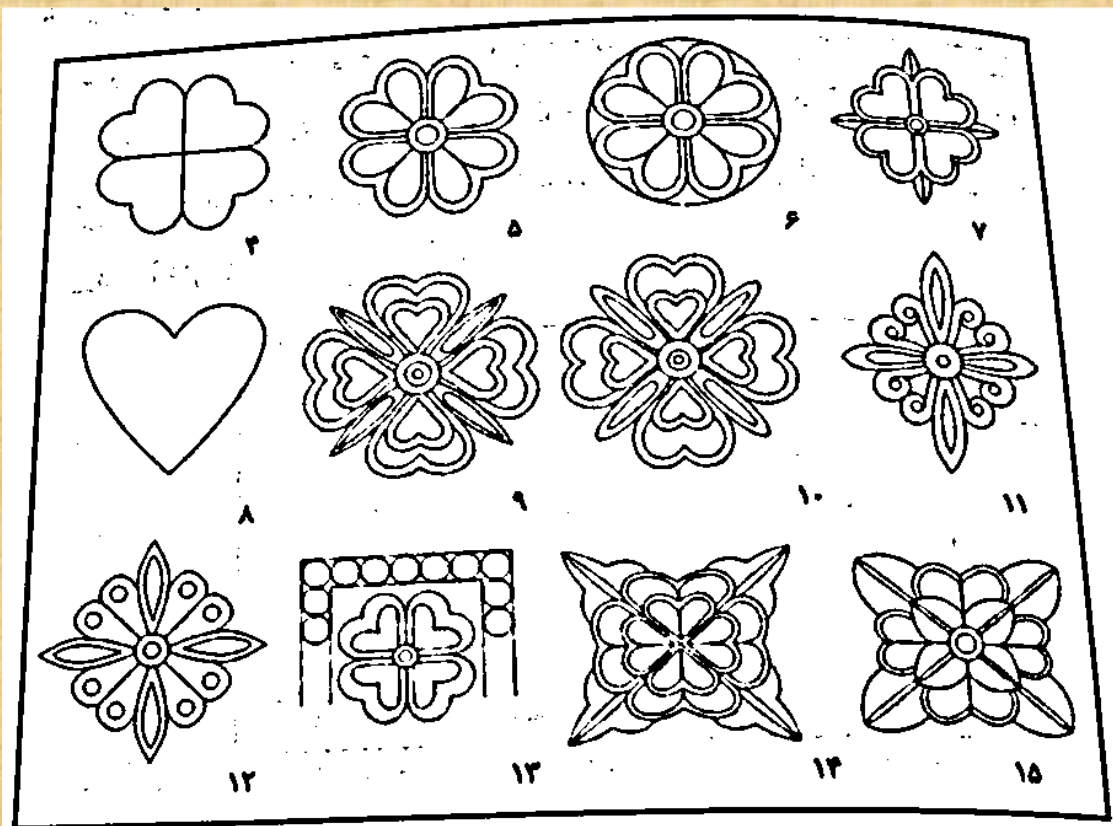
کنگر گیاهی علفی و جنسی از فامیل آکانتاسه و از تیره مرکبان واز دسته لوله گلی ها با برگهای متناوب وخاردار وبریده و گلهای گلوله ای شکل که در صحرای خشک آسیا از جمله ایران وآفریقا می روید. غالبا این گیاه را با کنگر فرنگی از تیره مرکبان و پایا است و منشا آن نواحی مدیترانه است و مصرف غذایی ودارویی دارد، اشتباه می گیرند.این گیاه دارای برگ های بزرگ و مستقیم ودندانه داراست ودارای گلهای گلوله ای بنفش وزیبا است و میوه آن قهوه ای است.

برگهای این گیاه یکی ازفرم های تزیینی در دنیای یونان و روم بوده است در دوره ساسانی نیز از برگ و گل کنگر در حجاری ها به عنوان تزیین استفاده شده است.

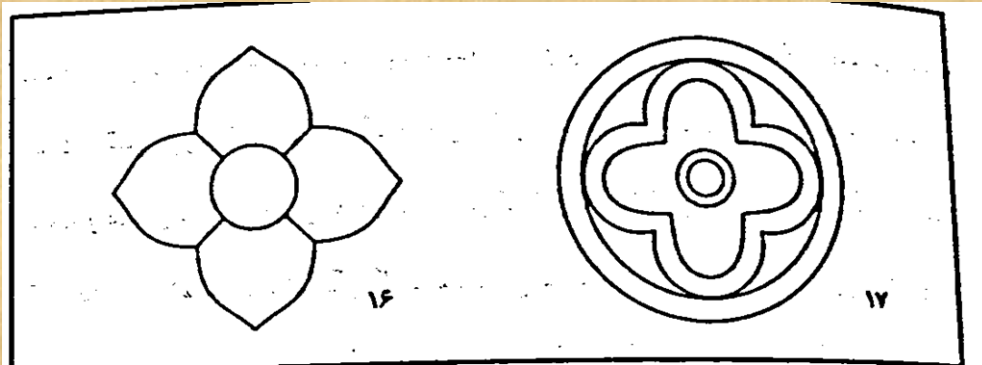
فرشته یا الهه بالدار این نقش نماد نیکه(nike)الهه فتح در اساطیر دنیای یونان و روم و از نقوش مورد علاقه آنها که بصورت فرشته بالدار به صورت تک یا جفت که حلقه منصب در دست دارند در آثارشان دیده می شود.این نقش به صورت یونانی آن دوره اشکانی و بر روی سکه های آن ظاهر شده(از جمله بر روی سکه فرهاد چهارم فرهادی و ملکه موزا)و سپس دوره ساسانی و به مناسب هماهنگی با شخصیت آناهیتا بر روی آثار و از جمله در نمادی بیرونی طاق بزرگ طاق بستان ظاهر شده است.

نقش هلال نقش ماه چه به صورت کره کامل و چه به صورت هلالی یکی از نقوش مورد علاقه جهان پیش از تاریخ و دوران تاریخی در آسیای جنوب غربی و از جمله ایران است.نقش ماه چه به صورت کره و چه به صورت هلالی در اغلب آثار ساسانی و معمولا همراه با نقوش انسانی،گیاهی ودرمواردی همراه با ستاره دیده می شود.ماه از قدیمی ترین عناصر مورد پرستش مردم جهان باستان بود.و در بابل با نام خدای سین ودر مصر با نام دوستی معروف است وسومریان نیز خدای ماه را به صورت انسانی تصور می کردند که بر بالای سر آنها هلالی از ماه قرار داشت. وطبق تحقیقات اگر اولین خدایی که در تمدن ایلام وایران مورد پرستش و احترام قرار گرفت ماه بودو به طور کلی می توان گفت ماه سمبل جهان،نمادی از الهه مادر وقدرت زنانگی و ملکه بهشت و نشانه قدرت معنوی عظمت،روشنایی وتولد تازه است.

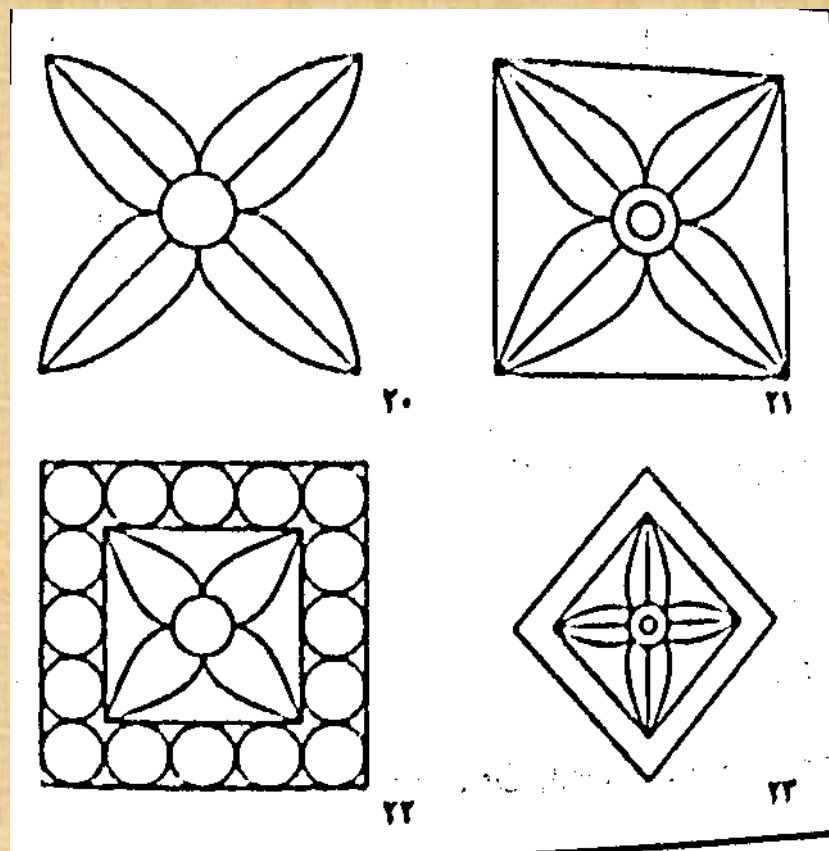

نقش گل با چهار گلبرگ قلبی شکل: این طرحها شامل گلبرگهایی قلبی شکل دسته ای از گلبرگ های متوالی و نقش گل از نمای بالا است. زیباترین و ترکیبی ترین شکل گل قلبی شکل در نقش برجسته طاق بستان روی شلوار اسب سوار در دیوار داخلی دیده می شود.

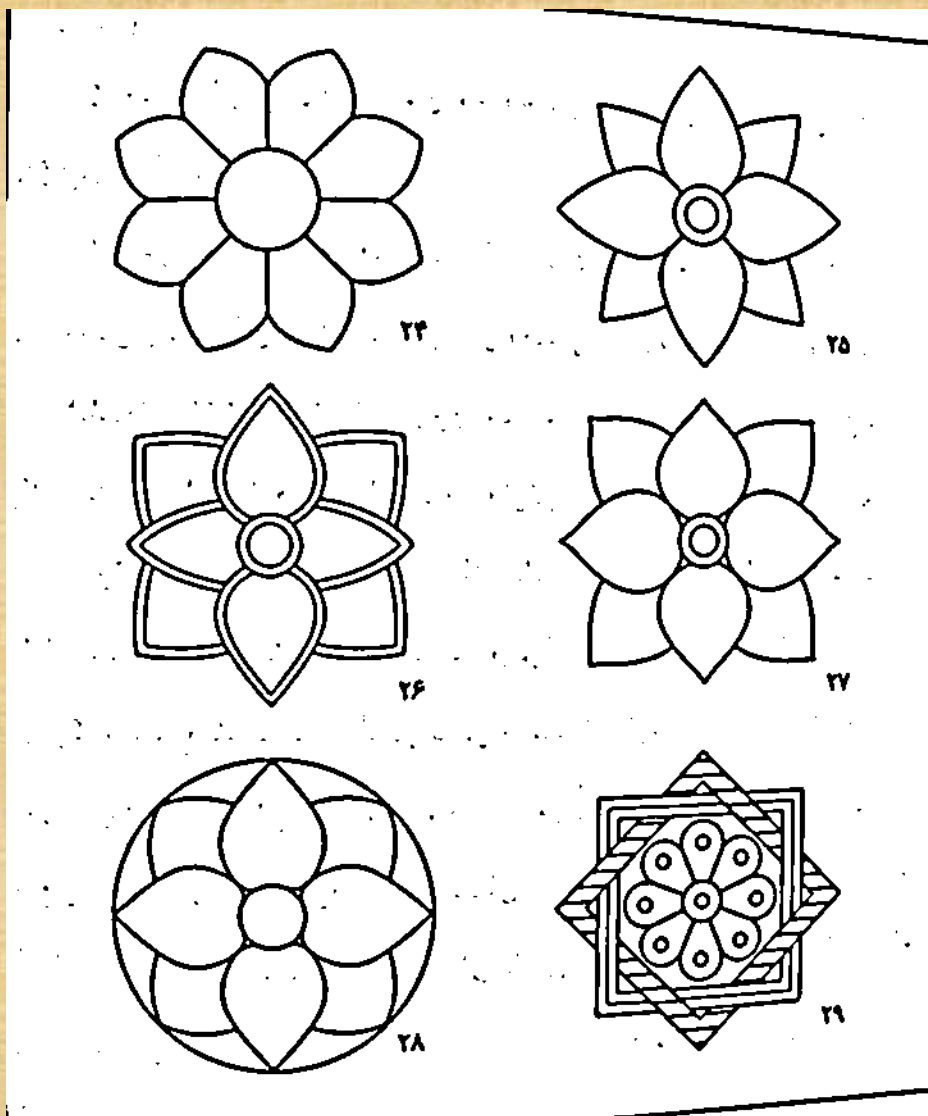
این نقش ترکیبی گل هرگز در طی دوره پارتی مورد استفاده قرار نگرفته است و استفاده از این طرح در دوره ساسانی آغاز شد.

به طور کلی می توان گفت که گلهای قلبی شکل در اصل گل رزت و گل چهار پر بوده اند که اغلب در شرق یافت می شوند. و تاریخ نخستین نمونه آن به حدود سده ۳ تا ۲ پیش از میلاد بر میگردد.

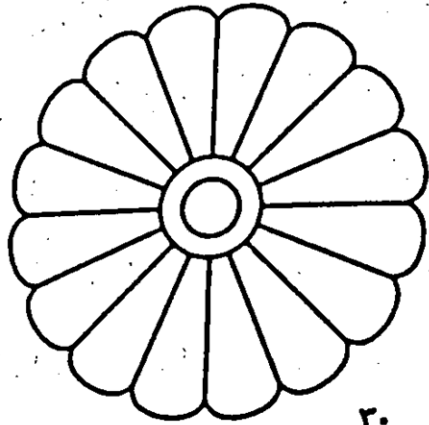
نقش گل چهار پر: در نوع گلبرگ های با یک نوک تیز در چهار جهت از دایره مرکزی بیرون زده اند. این نقوش به عنوان طراحی مجزا روی سر آستین ها و در دوسوی بدن و در خط عمودی پیوسته ای روی نوار مرکزی لباس ظاهر شده است. این نقش در دوره ساسانی نقشی متداول بوده است.

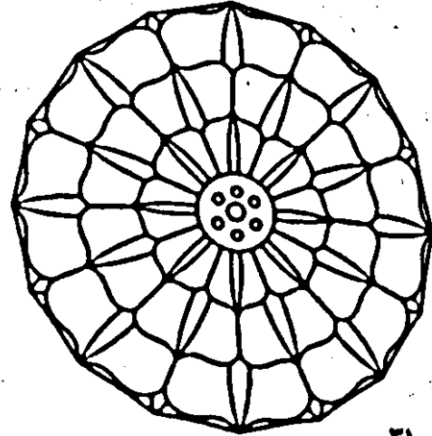
نقوش گل هشت پر: این موتیف اغلب دارای چهار گلبرگ دوتایی است که در اطراف آن یک دایره مرکزی قرار گرفته است. ولی در بعضی موارد گلبرگ ها روی هم را نپوشانده اند. از این نقش تنها روی سر آستین دو طرف بدن و نوار مرکز کمر بند استفاده شده است. احتمال می رود در آسیای جنوب غربی گلهایی واقعی شبیه این گل موجود بوده است. با این وجود احتمالا این گل از روی شکل کلی گل مورد نظر طراحی شده است.

نقش گل پرپر: نقش به اصطلاح رزت اغلب بر روی سفالینه‌های دوره آشور به صورت برجسته دیده می شود. این نقش بعدها به هنر هخامنشی انتقال یافت این موتیف مانند فرم های هندسی عمودی است. و سر زندگی و نشاط گیاهی در آن دیده نمی شود.

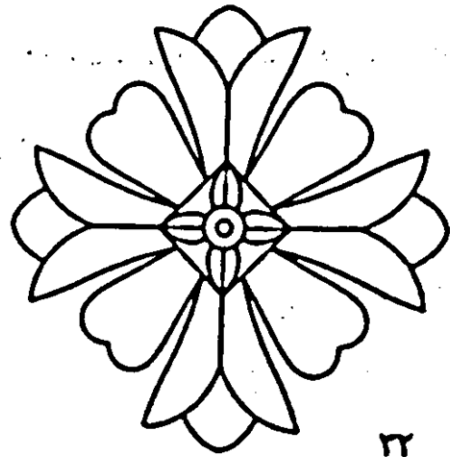
رزت: اصطلاحی برای گلهای پرپر با گلبرگهای هلالی و شبیه گل سرخ و اصطلاحی برای موتیف های گلهای پرپر موجود بر روی آثار پیش از تاریخ و دوران تاریخی (ایران)، هند و آسیای جنوب غربی و یکی از موتیف های اصلی در هنر برنز کاران لرستان و دوره هخامنشی که بصورت ۶ گلبرگ و بیشتر بالبه های هلالی تصویر شده است. این موتیف به احتمال زیاد برداشتی از گل کوکب (گل نوروز)، گل سرخ (مشهور در ادبیات ایران)، گل داوودی، گل مینا (با ۲۰ گونه به رنگهای آبی و سفید) و یانسترن می باشد.

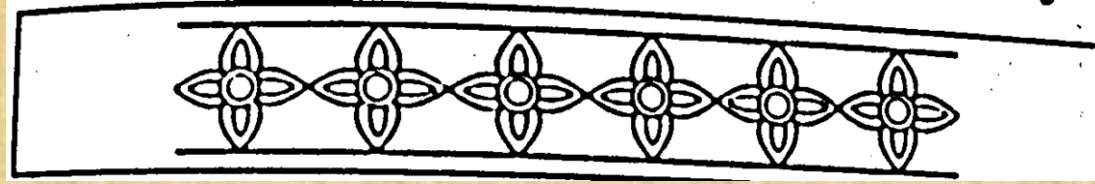
۲۰

۲۱

۲۲

ردیف گل چهار پر بادایره مرکزی: این نقش به عنوان تزیین یقه ملازم شاه بکار رفته است.

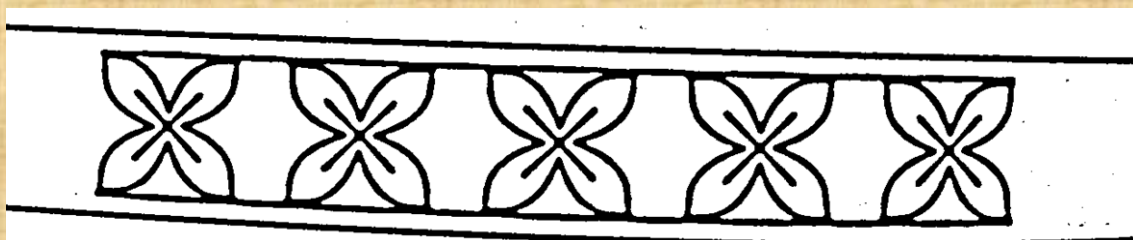

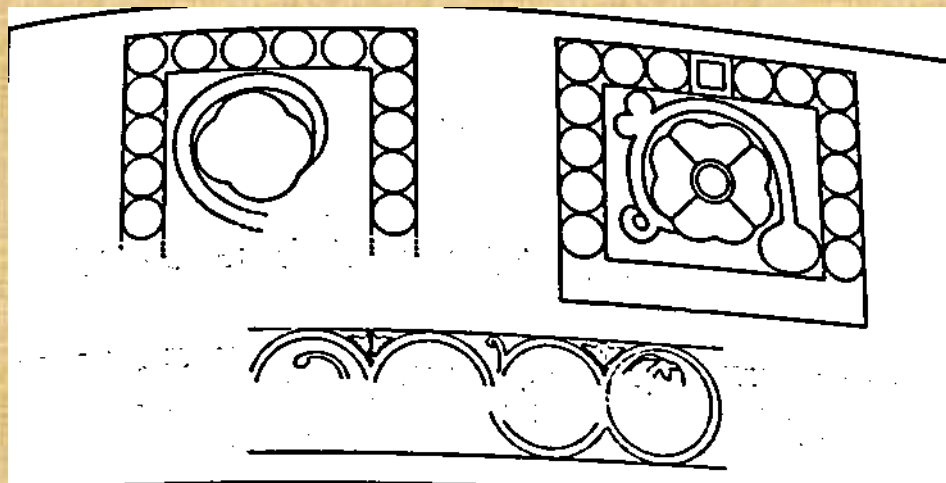
ردیف قلبی شکل: این نقش از ردیفی از گلبرگهای قلبی که بین دو خط قرار دارند به وجود آمده است.

ردیف چهار برگی: این نقش روی یقه
استفاده شده است.

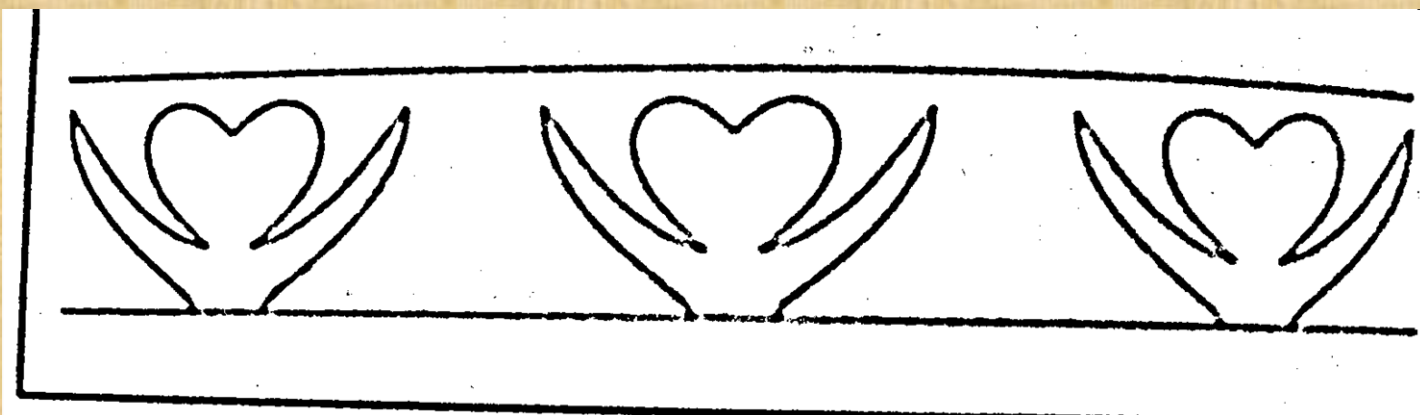

ردیف گل چهار برگ بدون دایره مرکزی:
به عنوان تزیین یقه

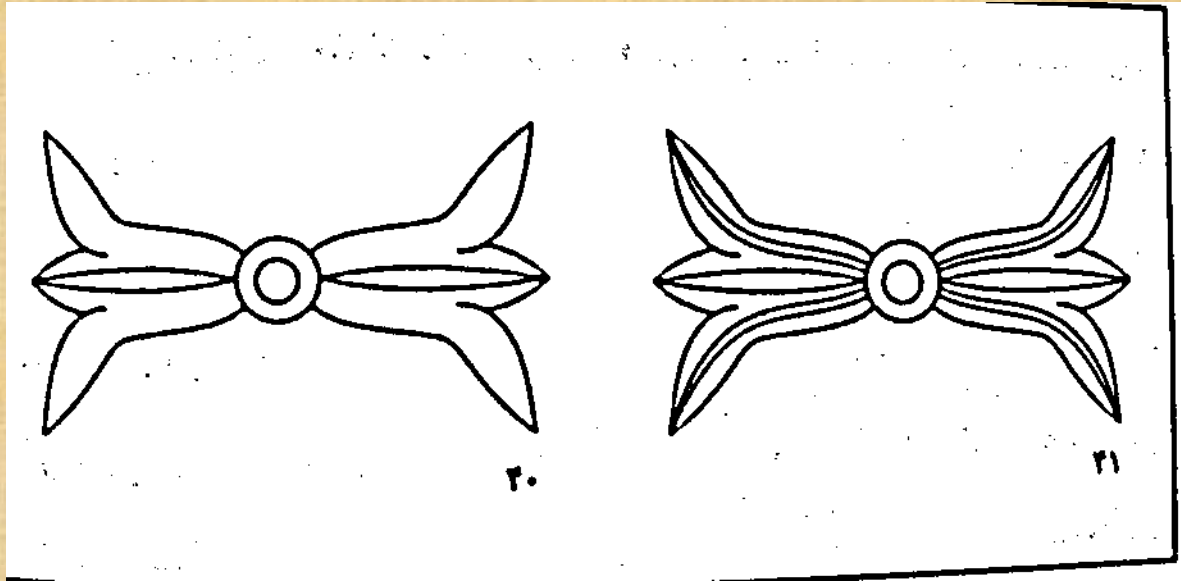

پیچک های گل: موتیف درخت مو که به دور گل شکفته ای حلقه زده است. در دوره **پارتی** چنین نقوشی مکررا برای تزیین حاشیه لباسها و نقش برجسته ها به کار می رفتند.

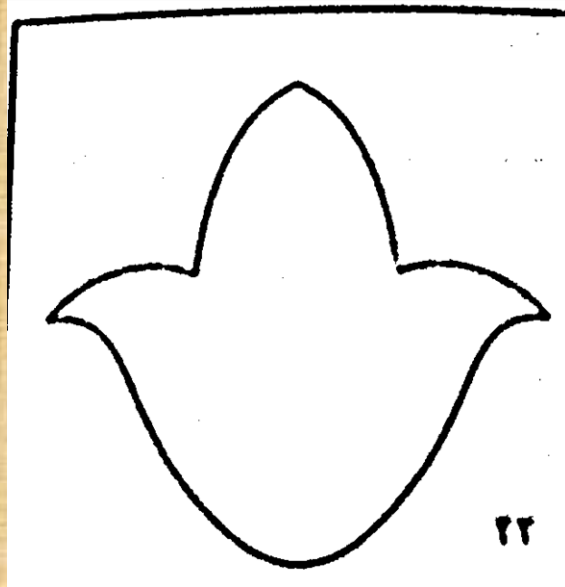

ردیف گلبرگ قلبی شکل با دو برگ:
این موتیف به عنوان تزیین حاشیه پایین لباس به کار رفته است.

نقش سه برگی متقارن این موتیف به عنوان نقش فرعی هلال و دوایر متوالی جامه ها راتزیین کرده است. در طاق بستان موتیف های سه برگی طرح بی نظیری را به وجود آورده است. برگ ها از مرکز دایره به دو طرف گسترده شده اند و طرحی ترکیبی با یک هلال را نشان می دهند.

منشا گل هشت پر، چهار برگ و گل رزت را در دوره هخامنشی یا حتی بیشتر می توان جستجو کرد.

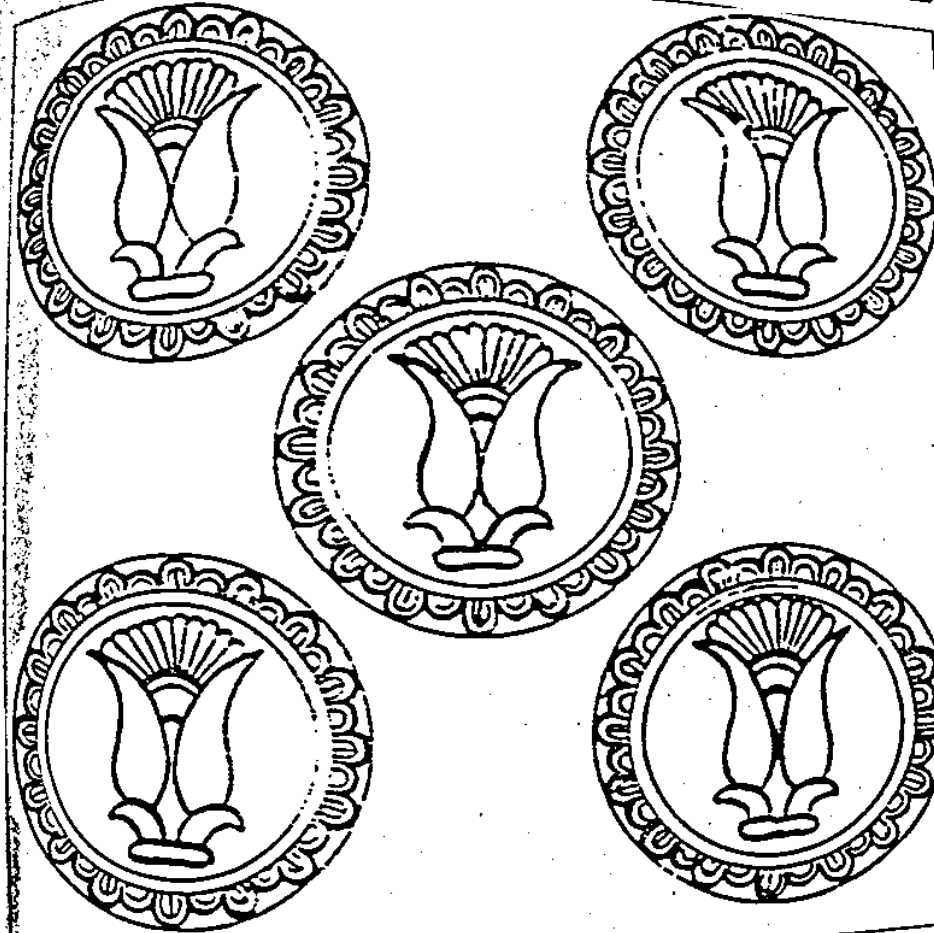

نقش سه برگی ساده

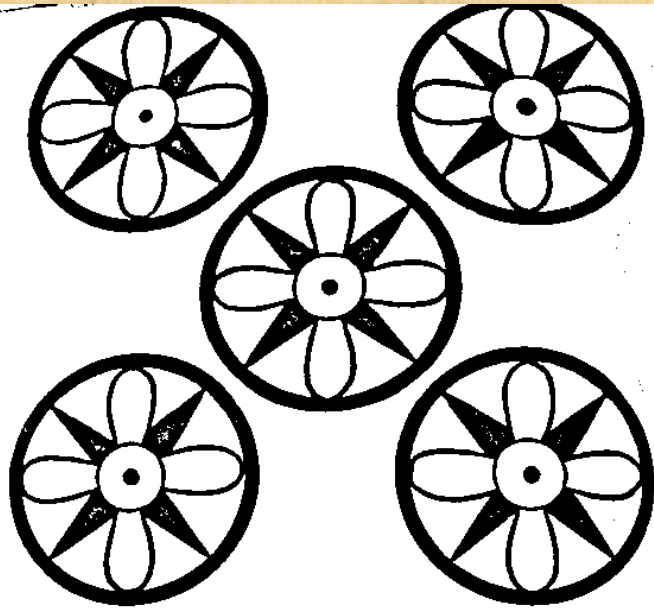
همه این طرح ها بعلاوه نقش گل در درخت زندگی به شیوه ساسانی در آسیای مرکزی به وجود آمده است. در میان چند نقش، نقش پیچیده پرپر در طاق بستان، نقش سیمرغ که روی لباس اسب سوار در دیوار داخلی دیده می شود پیچیده ترین و کامل ترین نقش محسوب میشود. در زمان ساخت طاق بستان به نظر می رسد که به جای بافتن گل ها آنها را گلدوزی می کردند.

نقوش پارچه در دوره هخامنشیان

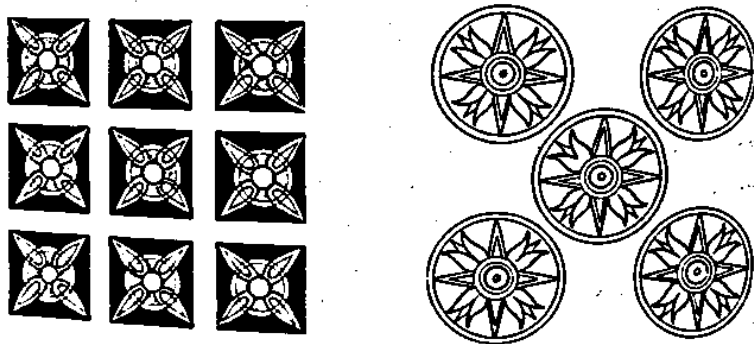
۱۹۲ / تاریخ پوشاک ایرانیان از هزاره پنجم پیش از میلاد تا اواخر دوره هخامنشیان

شکل ۱۳. یکی از نقشهای تزیینی پارچه هخامنشی با توجه به عکس ۲۹.

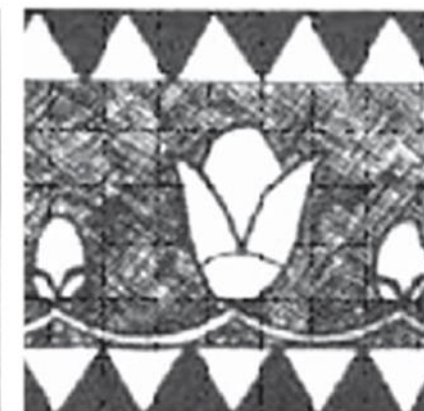
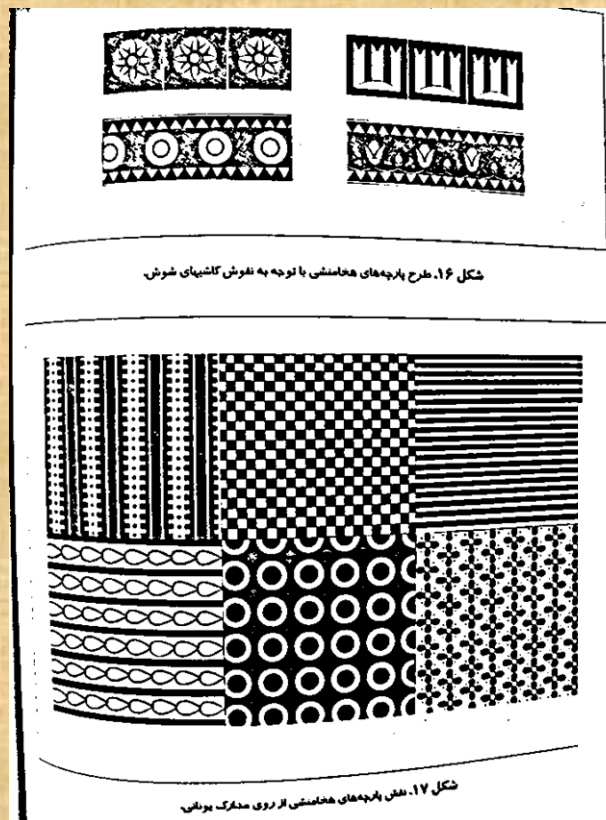
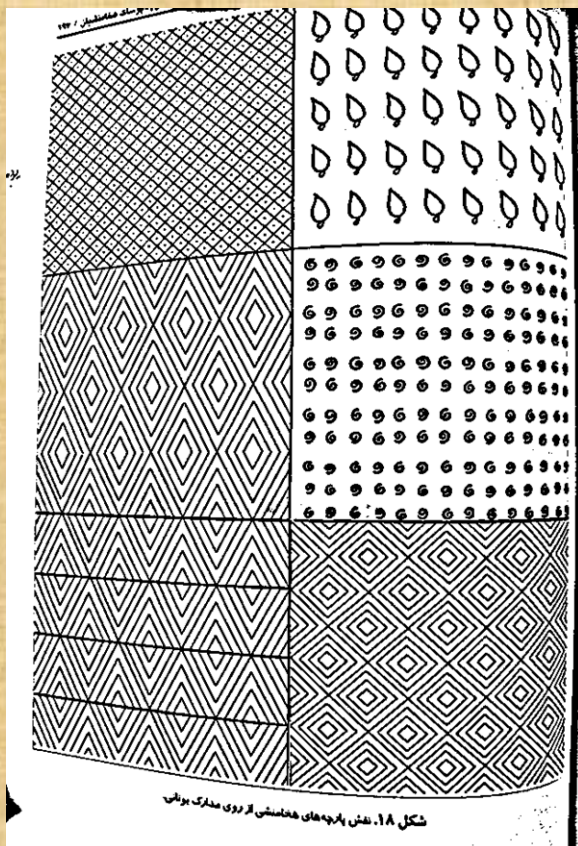

شکل ۱۴. نقش تزیینی گل سرخ مربوط به جامه پارسی با توجه به نقش زمینه جامه خشایارشا (عکس ۳۱)

شکل ۱۵. نقش پارچه‌های هخامنشی با توجه به مدارک ایرانی

نقوش پارچه در دوره هخامنشیان

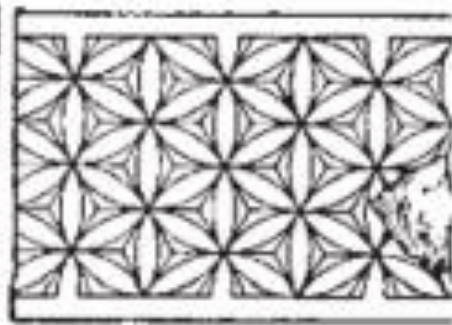
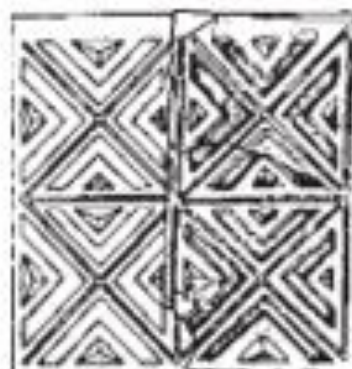
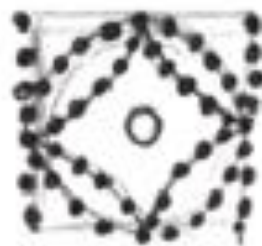

ویژگی های مهم طراحی نقوش در تمدن هخامنشی:

پر کاربرد ترین نقوش از نظر موضوع به ترتیب انسانی، جانوری، گیاهی و تلفیقی است
نقوش انسانی در این تمدن در موقعیت های اجتماعی مختلف نمایش داده شده اند.

شیر، گاو، عقاب از نقوش جانوری ویژه هخامنشی است
رایج ترین نقش گیاهی درخت سرو، گلچه (شش پر)، گل دوازده پر، گل نیلوفر آبی است
نقوش با خطوط منحنی و با پیچیدگی و دقت فراوان و تاکید بر جزئیات طراحی و اجرا شده اند
روش اجرای نقوش در این تمدن به شیوه متقارن و تکرار است
ترکیب بندی در این زمان تحت تاثیر نظم هندسی معماری این تمدن است

دوره اشکانی

اشکانی:

این تمدن از سده سوم پیش از میلاد تا سده سوم میلادی ادامه یافت. انواع نقوش هندسی گیاهی، انسانی، جانوری بر روی دیوارها به صورت گچ بری نقاشی و سنگ تراشی اجرا شده است. اشکانیان در مقایسه با هنر هخامنشیان به ریز نقش ها و جزئیات توجه بیشتری داشته اند. مربع و دایره به عنوان قالب اجرای نقوش تکرار شونده در این تمدن رواج بیشتری داشته است. گلهای چند پر به ویژه چهار پر انواع برگ، گیاه، کنگروانگور از جمله نقش های گیاهی اشکانیان هستند.

ویژگی های مهم طراحی نقوش تمدن اشکانی:

موضوع نقوش به ترتیب شامل هندسی، گیاهی، انسانی و جانوری است
براساس آثار بدست آمده نقوش تلفیقی در این تمدن مشاهده نمی شود
قالب اصلی نقوش هندسی و گیاهی به شکل مربع و دایره است
نقوش با استفاده از خطوط صاف و منحنی به صورت شکسته و گردان وبا توجه به جزئیات طراحی و اجرا شده اند

نقوش تکرار شونده به صورت متقارن اجرا شده اند و در سطوح از جهات مختلف گسترش یافته اند
ترکیب بندی گاه به صورت نقش مستقل و گاه براساس شبکه های هندسی اجرا شده اند